

Format de citation

Pánek, Jaroslav: Rezension über: Alessandro Cilli, Historia buntów możnowładczych w Polsce w latach 1606-1608. Historia Moskwy, Opole: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża, 2012, in: Český časopis historický, 2014, 1, S. 164-166, DOI: 10.15463/rec.1189727592

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

meny – zhruba uprostřed mezi českou adaptací Münsterovy Kosmografie a popisem českého státu od Pavla Stránského.

Nejrozsáhlejší zahraniční relace o Polsku se vyznačuje značnou spolehlivostí a poměrně vysokou faktografickou přesností, zvláště překvapující u autora zahraničního původu. Opírá se částečně o písemné prameny (latinské kroniky, relace předchozích nunciů), ale především o autopsii zkušeného pozorovatele, který měl stálou možnost získávat informace z první ruky, především od krále a dvořanů či od prelátů a jiných senátorů. Právě tyto zdroje si bezpochyby vyžádají další výzkum, který přispěje k filiaci názorů a stereotypů, což umožní zřetelněji odlišit Rangoniho originální myšlenky od sekundárně převzatých poznatků.

V relaci se ojediněle objevují – převážně nepřímé – zmínky o českých reáliích. Popis hranic polsko-litevské unie sice výslovně uvádí jako sousedy nejen Švédsko, Rusko a Osmanskou říši („Turky a Tatary“), ale i Braniborsko; naproti tomu existenci Českého, ale ani Uherského království na sklonku vlády Rudolfa II. vůbec nezmiňuje, neboť v nunciových očích byl sousedem Polska v Uhrách a Slezsku už jen „císař“. V této souvislosti také ve spisu vystupuje Praha jako císařská rezidence a Habsburkové se objevují jako spojenci Polska a partneři sňatkových aliancí. Rangoni zaznamenal, že prohabsburská orientace Zikmunda III. byla v Polsku pocítována tak silně, že král byl svými poddanými nazýván „Rakušan“ (s. 101). Nuncius si zároveň uvědomoval napětí mezi králem a polskou politickou veřejností, která většinou sympatie s Habsburky postrádala. Proto pokládal za jeden z nejdůležitějších úkolů varšavské nunciatury stálou péči o přátelské vztahy mezi polským králem a císařem a mezi jejich státy; i do budoucnosti doporučoval udržovat intenzivní kontakt mezi pražskou a varšavskou nunciaturou a rozvíjet jejich vzájemné informování o všem, co by snad mohlo zkomplikovat vztahy mezi habsburskou monarchií a Polskem. V těchto názorech se zřetel-

ně odrážely zkušenosti z nedávných habsbursko-polských konfliktů, k nimž došlo v době trojího polského bezkráloví. Z obecně strategického hlediska považoval varšavský nuncius za nezbytné zabránit tomu, aby nedošlo ke sblížení Polska s Osmanskou říší, ale naopak aby měli Habsburkové na severních hranicích podporu v neustávajícím boji o Uhry; i zde autor vcelku realisticky hodnotil složitou situaci za tzv. patnáctileté války v Uhrách, během níž svou relaci spisoval.

Bezmála dvě století starý překlad K. W. Kieli-sińskiego a W. Kazimierského byl bedlivě zkorrigován se zřetelem k italské rukopisné předloze, částečně modernizován, ale hlavně opatřen stovkami identifikačních poznámek a vysvětlivek, čímž vznikla velmi cenná kritická edice. Dobová ikonografie (zejména portréty popisovaných osobností, veduty, státní symbolika atd.) a kartografie, která je zařazena do obrazových příloh, vytváří vizuální protějšek deskriptivního textu. Analytický rozpis obsahu, podrobný popis ilustrací a rejstříky (osobní a místní) umožňují rychlou orientaci v edici mimořádně cenného pramene, jaký česká historiografie raného novověku postrádá.

J. Pánek

Alessandro CILLI

Historia buntów możnowładczych w Polsce w latach 1606-1608. Historia Moskwy

Przełożyła Anna BROCKOWSKA-NGUYEN. Opracowali i wydali Janusz BYLIŃSKI i Włodzimierz

KACZOROWSKI, Opole, Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża 2012, 246 s., 23 obr., ISBN 978-83-7342-328-2.

Spis toskánského klerika a hudebníka Alessandra Cilliho *Historia delle sollevationi notabili seguite in Pollonia gl'anni del Signore 1606, 1607 e 1608*, stejně jako k ní připojená *Historia di Moscovia* (Pistoia 1627) určitě nepatří mezi nejvýznamnější primární prameny k dějinám Polska a Ruska, popřípadě jejich

vzájemných konfliktních vztahů, na počátku 17. století. Je to dílo plné nedostatků dobové historizující publicistiky, nepřesných údajů, věcných chyb a vědomých výmyslů, a přece si je zkušená editorská dvojice J. Byliński a W. Kaczorowski zvolila jako předmět kritické edice. Měla k tomu dobrý důvod věcný i metodický. Především je to pohled vnějšího – italského, byť v Polsku dlouhodobě pobývajícího – pozorovatele na dění ve střední a východní Evropě, dílo s jasným propagandistickým záměrem vydané na jihu kontinentu s odstupem celé jedné generace. Je to spis nezakrytě oslavující polského krále Zikmunda III. Vasu a připomínající jeho domněle heroické skutky v době, kdy měl za sebou dalekosáhlé neúspěchy v ruské i švédské expanzivní politice. Jde tedy o pokus rehabilitovat polského panovníka v prostředí italských knížat, a to tím spíše, že tisk byl dedikován toskánskému velkovévodovi Ferdinandovi II. Jelikož tento spis vyšel v italštině, ovlivnil nazírání řady pozdějších historiků na okolnosti stavovského odporu proti králi (rokosz Zebrzydowského) v letech 1606–1609 a na polské zásahy do obsazování ruského carského trůnu v letech 1604–1612. Cilliho fiktivní údaje byli schopni nekriticky převzít historici polští, ruští a italští (jeden z nich, Gaetano Platania, i na počátku 21. století), ale také klasik dějin papežů Leopold von Ranke. Přiblížení zdroje formou kritické edice polského překladu Cilliho textu, z něhož se odvíjí filiace zmatečných interpretací, může tedy mít očistný efekt přinejmenším pro polskou a polonistickou historiografii.

Pro historiky vztahů mezi střední Evropou a Itálií má samostatný význam průvodní komentář a zvláště připojená studie J. Bylińského a W. Kaczorowského. Na příkladě polského královského dvora v širším a na osobním příběhu Alessandra Cilliho v užším smyslu totiž nově osvětluje intenzitu vztahů mezi středem a jihem kontinentu. Charakterizuje osobnost krále Zikmunda III. jako velkého mecenáše a sběratele italského umění, aktivně zainteresovaného i na vlastních uměleckých

(výtvarných a pěveckých) projevech, který – dodejme, že s jinou osobní motivací než jeho císařský protějšek Rudolf II. – přitahoval zahraniční umělce a hudebníky na polský královský dvůr. Zatímco nižší šlechta zůstávaly tyto panovníkovy zájmy naprosto vzdálené, někteří magnáti se mu snažili sekundovat. Mezi nimi na předním místě velký obdivovatel a propagátor italského umění Zikmund Gonzaga Myszkowski, adoptovaný do mantovského knížecího rodu. Právě on uvedl do Polska pozdějšího autora editovaných spisů Alessandra Cilliho.

Ačkoli vydavatelé shromáždili s pomocí italské a polské literatury množství dostupných údajů, řadu otázek spjatých s touto postavou osvětlit nemohli. Jisté však je, že tento kněz a kostelní zpěvák strávil v Polsku počínaje rokem 1595 nejméně dvacet let a že se uplatnil na velmožském i na královském dvoře, a to jako královský sekretář pro italskou korespondenci a zpěvák v královské kapele. Navázal kontakty zejména v nižší vrstvě dvořanstva, odkud sbíral informace, které pak poskytoval zpět do Itálie, zejména do medicejského prostředí ve Florencii a na knížecí dvůr v Urbinu. Byl schopen podávat zprávy o dění na polském královském dvoře, o osobách, které poznal, o intrikách a o smýšlení těch společenských kruhů, do nichž se mu podařilo proniknout. Proto jeho listy přinášejí jinde nezachytitelné detaily ze zákulisí, někdy spíše odrážejí dvorské klevety nebo předkládají pisatelovy výmysly. Důkladné vyhodnocení jejich pramenné hodnoty zůstává úkolem pro další analytický výzkum.

Obecná zajímavost edice spočívá ve skutečnosti, že rozšiřuje a konkretizuje představu o kulturním vyzářování pozdně renesanční Itálie do střední Evropy, o podobách mecenátu a podpoře migrujících Italů a také o tom, jak se v Itálii vydaná publikace mohla stát propagandistickým nástrojem ve službách středoevropského panovníka. Naznačuje rovněž mnohotvárné zdroje a cesty zpravodajství proudícího mezi dvěma odlehlými částmi

Evropy, přičemž lze předpokládat, že většina informací procházela Moravou a mohla i tam mít své recipienty. Kromě pečlivě zpracované edice a výše komentované studie má kniha ještě jednu přednost, že totiž v přílohách přibližuje velmi dobře vybranou ikonografii doby Zikmunda III. Vasy.

J. Pánek

Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags. Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte

Herausgegeben von Klemens UNGER, Peter STYRA und Wolfgang NEISER.
Regensburg, Verlag Schnell & Steiner 2013, 327 s., ISBN 978-3-7954-2807-5.

U příležitosti 350. výročí zřízení stálého říšského sněmu v Řezně uspořádalo tamní Historické muzeum výstavu „Von Prinzen, Bürgern und Hanswurst...! Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags“, věnovanou dějinám města Řezna v období existence stálého říšského sněmu, který byl vedle říšského komorního soudu a prestižní hodnosti římsko-německého císaře v posledním období existence Svaté říše římské jedním z nemnoha pojitků tohoto nadstátního útvaru. Mnohem trvalejší hodnotu než samotná výstava má ovšem rozsáhlá publikace, která byla současně vydána a jež kromě důkladného katalogu exponátů přináší soubor dvaceti statí o této tematice.

Hlavním cílem publikace je ukázat, co znamenalo konání říšských sněmů pro Řezno a jaké prostředí naopak město poskytovalo sněmovníkům a jejich početnému doprovodu. Většina článků je proto věnována životu ve výstavném městě, které se na 143 let stalo jedním z center politického a diplomatického, ale i kulturního dění v Evropě. Vyznačovalo se soužitím usedlých měšťanů, šlechtických sněmovníků a úředníků, což nadprůměrně zvyšovalo nároky na společenský život a na uspokojování náboženských potřeb osob různých stavů a rozdílných konfesi, ale zároveň vytvá-

řelo zvýšené nároky na divadelní a hudební produkce, na literární tvorbu a dokonce i vědeckou činnost (zájem o geografii, matematiku, astronomii, meteorologii atd.). Zvláštní zmínku si zaslouží studie o zasedacích prostorech sněmu na řezenské radnici, o architektuře a mecenátu, reprezentaci a dvorské kultuře, o divadelních představeních, slavnostech, pohostinských službách a stravování. Vzhledem k centrálnímu postavení knížecího rodu Thurn-Taxisů jakožto ceremoniálních zástupců císaře a zároveň držitelů úřadu říšského generálního poštmistra je věnována značná pozornost šíření novin i jiných zpráv a postavení Řezna jakož mezinárodně důležitého zpravodajského centra.

Samotná problematika sněmovnictví není sice vysouvána do popředí, ale přece jen se objevuje v několika studiích o raně novověkých řezenských sněmech, a to v retrospektivním záběru hluboko před vznikem stálého sněmu. Jde mj. o méně frekventovanou, ale z komunikačního hlediska zásadní problematiku jazyka a dorozumívání mezi účastníky sněmu, kteří hovořili velmi rozdílnými a navzájem těžko srozumitelnými dialekty. Katja Kessel dospívá ke zjištění, že již od 16. století sehrávala významnou úlohu sněmovní usnesení, na jejichž formulaci se podílela řada sněmovníků a jež ve své tištěné podobě (pravděpodobně určované tiskařem) zdůrazňovala nadregionální prvky a ovlivňovala vývoj standardního jazyka. Několik autorů se vrátilo k otázce po povaze říše a významu stálého sněmu. Martin Löhnig se postavil proti podceňování těchto institucí, zvláště v období do poloviny 18. století, a přiznal stálému sněmu úlohu konsolidačního činitele v jedinečné federální organizaci říše. Za zmínku stojí rovněž téma konfesijních konfliktů a snah o jejich řešení na sněmovním fóru (Klaus Unterburger).

Výklad doprovází množství skvěle reprodukováných dobových vyobrazení, jež umožňují studovat různé aspekty středoevropských dějin raného novověku, od skladby sněmovních zasedání a vzezření zahraničních poselstev